

Вышэйшая школа

Галоўны козыр Полацкага ўніверсітэта

— Скажыце, Эрнст Міхайлавіч, якія перамены адбыліся ў вашай навукальнай установе за апошнія гады ў сувязі з пераўтварэннем яе ва ўніверсітэт?

— Наш універсітэт адзіны ў краіне створаны на базе політэхнічнага інстытута, які існаваў да таго ўжо 25 гадоў і быў даволі моцнай тэхнічнай ВНУ. Адкрывалі інстытут у сувязі з будаўніцтвам буйнага прамысловага комплексу ў Наваполацку і актыўным развіццём горада. Тады ўдалося прыцягнуць сюды вельмі кваліфікаваныя кадры з расійскіх інстытутаў — Томска, Саратава, Сярдлоўска, Валгарада, Калінінграда і інш. Такім чынам, інстытут развіваўся паспяхова. Ён заўсёды славіўся вялікім аб'ёмам навуковых даследаванняў, фундаментальнай падрыхтоўкай.

Але калі пачалася змена сацыяльна-палітычнай сістэмы ў Беларусі стала самастойнай дзяржавай, натуральна, што спатрэбіліся (і ў першую чаргу для нашага рэгіёна) такія спецыялісты, якіх дагэтуль мы не рыхтавалі. Таму пры політэхнічным інстытуце былі адкрыты фінансавы-эканамічны факультэт з чатырма спецыяльнасцямі, гісторыка-філалагічны факультэт са спецыяльнасцямі: гісторыя (бо тут Полацкая зямля), англійская, нямецкая і французская мовы. Наш інстытут быў першым (з новых), які адкрыў юрыдычны факультэт, і мы ўжо маем некалькі выпускаў.

Адкрываючы новыя спецыяльнасці, мы зноў запрасілі да сябе высокапрафесійныя кадры. Набыць кватэры для прафесараў і дацэнтаў нам дапамог горад. Частку кватэр ВУНУ купіла сама, бо мы навучыліся зарабляць грошы — аказваем платныя паслугі (і не толькі насельніцтву, але і прамысловым прадпрыемствам), а таксама выконваем вялікі аб'ём гаспадарка-дагаворнай навукова-даследчай работы.

Усё гэта дазволіла ВУНУ вельмі інтэнсіўна развівацца. І на добрай базе тэхнічных спецыяльнасцяў мы сумелі адкрыць спецыяльнасці гуманітарныя і эканамічныя.

— Вы казалі, што ўніверсітэт сам зарабляе грошы. Якім чынам?

— Ну, па-першае, у нас некалькі факультэтаў павышэння кваліфікацыі. Ёсць спецыяльныя курсы, прыкладам, для работнікаў "Белнафтахім", "Белтрансгаз". Наш універсітэт адзіны ў краіне, які мае нафтагазавыя спецыяльнасці. Раней іх навуковае забеспячэнне было ў Расіі. Цяпер жа мы арганізавалі яго ў Беларусі, і тут з'явіліся манаполісты. Натуральна, мы вельмі дапамагем ападкальным галінам прамысловасці, у тым ліку і ў справе падрыхтоўкі спецыялістаў. Акрамя таго, у нас ёсць і іншыя факультэты павышэння кваліфікацыі — у галіне эканомікі, будаўніцтва і інш.

1 верасня Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка пабываў у Полацкім дзяржаўным універсітэце, дзе азнаёміўся з выставай распрацовак і навуковых прац вучоных, наведаў бібліятэку, камп'ютэрную залу. У акававай зале ўніверсітэта Аляксандр Лукашэнка прыняў удзел у свяце пазнавання ў студэнты і перадаў сімвалічны ключ ведаў прадстаўнікам першакурснікаў. Прэзідэнт выступіў перад студэнтамі.
НА ЗДЫМКУ: падчас наведвання ўніверсітэта.

Фота Аляксандра ХІТРОВА, БЕЛТА.

Мы робім многа інжынерных распрацовак для прадпрыемстваў, даходы ад якіх ідуць на рахунак універсітэта. Ну і, вядома ж, вядзём платнае навучанне студэнтаў, магістрантаў, аспірантаў.

— Дзе павышаюць кваліфікацыю выкладчыкі і прафесары тых універсітэцкіх кафедр, якія забяспечваюць унікальнасць для краіны спецыяльнасці?

— У нас вельмі плённае супрацоўніцтва з Расійскім інстытутам нафты і газу імя Губкіна, і многія нашы выпускнікі вучацца там у аспірантуры. Наогул, з расійскімі ВУНУ ў нас вельмі моцныя сувязі. Прагуе Асацыяцыя славянскіх ВУНУ — у першую чаргу на базе Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта, Бран-

скага, Жытомірскага і Беларускага ўніверсітэтаў. Добрая сувязь у нас і з Наўгародскім дзяржаўным універсітэтам, які мае тую ж асаблівасць, што і наша ВУНУ, а менавіта мас у сваім складзе і тэхнічныя, і эканамічныя, і гуманітарныя спецыяльнасці. Я лічу, што гэта самая плённая мадэль ВУНУ ў наш час. І свет рухаецца ў гэтым жа напрамку: класічныя ўніверсітэты набліжаюцца да прамысловасці, а тэхнічныя ВУНУ павышаюць сваю фундаментальнасць, набліжаючыся да ВУНУ класічных.

— Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт адзіны ў краіне рыхтуе спецыялістаў для нафтагазавай прамысловасці, а таксама ў галіне геадэзіі, фотаграмметрыі і геадэзічных кадастраў. Але не

менш значная яго дзейнасць і для рэгіёна. Наколькі мабільна рэагуе ўніверсітэт на патрэбнасці народнай гаспадаркі Віцебскай вобласці?

— Нашы выпускнікі, выкладчыкі замежных моў, працуюць ужо ў школах Віцебшчыны. Я лічу вельмі важным тое, што рэгіянальныя ВУНУ могуць накіраваць спецыялістаў у самыя аддаленыя раёны. Бо ніколі Мінскі лінгвістычны ўніверсітэт не здолеў забяспечыць спецыялістамі, прыкладам, Міёрскі, Расонскі, Верхнядзвінскі раёны. Мы выдатна разумеам, што школе неабходны кваліфікаваныя выкладчыкі фізічнага выхавання, працоўнага навучання, інфарматыкі, будучай дысцыпліны "Тэхналогія", якая ўводзіцца ў сувязі з рэ-

Полацкі дзяржаўны ўніверсітэт пачаў сваю дзейнасць у 1968 годзе як Наваполацкі філіял Беларускага політэхнічнага інстытута. У 1974 годзе ён быў пераўтвораны ў Наваполацкі політэхнічны інстытут. А з 1993 года дзейнічае як класічны ўніверсітэт.

Сёння адукацыйная структура Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта складаецца з 11 факультэтаў, 40 кафедр, аспірантуры, магістрантуры, Інстытута павышэння кваліфікацыі і ліцэя. Тут ажыццяўляецца іматэрыяльная падрыхтоўка, а таксама даўняўніверсітэцкую, універсітэцкую і паслядыпломную адукацыю.

Падрыхтоўка кадраў з вышэйшай адукацыяй вядзецца па чатырох профілях (гуманітарны, педагогічны, эканамічны, тэхнічны) і 24 спецыяльнасцях. Універсітэт з'яўляецца адзінай ВУНУ краіны, якая ажыццяўляе падрыхтоўку спецыялістаў па тэхналогіі перапрацоўкі нафты і газу, праектаванні, будаўніцтве і эксплуатацыі газавых і нафтаправодаў, геадэзіі, фотаграмметрыі і геадэзічных кадастраў.

Сёння мы друкуем зборку нашых карэспандэнтаў з рэктарам Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта, доктарам тэхнічных навук, прафесарам Эрнстам Міхайлавічам Бабенкам.

дэзінжэраў на рэспубліканскіх конкурсах уваходзіць у пяцёрку лепшых. А калі б брадзілі не абсалютныя паказчыкі, а адносныя (прыкладам, колькасць работ на 100 студэнтаў), то мы займалі б самыя высокія месцы. Бо тут жыве дух даследаванняў.

А ўсё пачалося з політэхнічнага інстытута, бо тэхнічнае выкладанне высокага ўзроўню без навукі немагчыма. І гэта мы перанеслі і ў гуманітарную сферу.

— Якімі павінны быць суадносіны фундаментальнасці і профільнасці ў ВУНУ накітавалі Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта? Бо калі ўзяць курс на фундаментальнасць, то малады спецыяліст можа быць не гатовым да працы на вытворчасці. Калі ж рыхтаваць толькі да прафесіі, то гэта будзе не на карысць агульнаму адукацыйнаму ўзроўню, агульнай культуры чалавека...

— Гэтыя пытанні вырашаюцца адукацыйнымі стандартамі і вучэбнымі планами. І значная частка вучэбнага часу затрачваецца на фундаментальную падрыхтоўку. Улічваючы тое, што прафесійныя веды вельмі хутка абнаўляюцца, сучаснаму спецыялісту неабходны добрая фундаментальная падрыхтоўка і інавацыйнае мысленне, каб пастаянна шліфаваць свае прафесійныя веды.

Калі інстытут стаў універсітэтам, мы перагледзілі ўсе праграмы па матэматыцы, фізіцы, хіміі, інфарматыцы. Паглыбілі іх і павялічылі аб'ём гадзін. Што ж да ведаў прафесійных, то іх мы імкнемся ўвесь час абнаўляць.

— Якім павінны быць сучасны спецыяліст з універсітэцкай адукацыяй? І як забяспечыць якасць падрыхтоўкі такога спецыяліста?

— Ёсць тры асаблівасці сучаснага жыцця: мадэрнізацыя, глабалізацыя і сучасныя інфармацыйныя тэхналогіі. Калі чалавек будзе пастаянна абнаўляць і свае веды, і свае тэхналогіі, і сваю справу — гэта першая рыса сучаснасці. Ён павінен ведаць, што адбываецца ў свеце, і быць наперадзе — на сусветным узроўні. А дасягнуць гэтага можа чалавек, які валодае сучаснымі камп'ютэрнымі тэхналогіямі і замежнымі мовамі і пастаянна павышае свой прафесійны ўзровень.

— У Полацкім дзяржаўным універсітэце вядзецца падрыхтоўка магістраў па 17 спецыяльнасцях. Якое месца магістраў сёння ў прамысловасці?

— Пакуль гэтае пытанне не вырашана на дзяржаўным узроўні, хача свае прапановы ўраду Міністэрства адукацыі ўнесла. Сваіх магістраў мы імкнемся пакінуць ва ўніверсітэце, бо ведаем узровень іх падрыхтаванасці.

(Працяг на 2-й стар.)

Святы

Якубу Коласу прысвячаецца

Адшмела яшчэ адно гарачае лета дзяцінства. Першае верасня пачаўся чарговы навукальны год з новымі сябрамі і настаўнікамі, новымі клопатамі і вучнёўскімі перамогамі.

Радасць вясельскага свята разам з вучнямі Мінскай школы і навукаўцамі Мінскага педагогічнага каледжа № 1 раздзялілі супрацоўнікі Дзяржаўнага літаратурна-мемарыяльнага музея Якуба Коласа, які ўжо ў 16-ы раз (з 1985 года) наладзілі літаратурна-музычныя свята "Песняй вітаю я Вас!". Прысвячаюцца яно традыцыйна Дню ведаў і прымяркоўваецца да Дня славянскага пісьменства. Лейтэматы ў імпрэзе — жыццёвая і творчая варушка народнага паэта Беларусі Якуба Коласа.

Не выпадкова было абрана і месца правядзення мерапрыемства — дзіцячы парк імя Максіма Горкага. Тут, на тэрыторыі сённяшняга парка, да Вялікай Айчыннай вайны знаходзіўся дом паэта, які згарэў у пачатку Вялікай Айчыннай вайны падчас моцнай немечкай бомбежкі. Загінулі хатнія рэчы і прыватная бібліятэка пісьменніка. Адзінае сведчанне таму сёння — невялікая шыльда на будынку адміністрацыйнага будынку.

І верасня літаратары сустракаюцца з вучнёўскай моладдзю пад сцягам Коласа яшчэ і таму, што Канстанцін Міхайлавіч быў настаўнікам, выкладчыкам роднай мовы і значную частку жывячы прысвяціў выхаванню дзяцей.

Пачынаў ён сваю педагогічную кар'еру ў глухих палескіх вёсках, потым была праца ў прыходскім

вучылішчы ў Пінску, у рускіх школах на Куршчыне, у Белпедтэхнікуме, на рабфаку ВДУ, ва ўніверсітэце. Колькі добрых людзей, цудоўных, таленавітых настаўнікаў выкаваў наш паэ! Сярод яго вучняў былі і асобы творчыя, тых, каму наканавана было працаваць на літаратурнай ніве: Максім Лужанін і Пятро Глебка, Станіслаў Шушкін і Паўлюк Трус і многія іншыя.

З прывітанымі словам да тых, хто сядзе за вучнёўскія парты, звярнулі сённяшнія беларускія літаратары: намеснік старшыні Саюза беларускіх пісьменнікаў Навум Гальпяровіч, галоўны рэдактар навукова-асветніцкага часопіса "Роднае слова" Міхась Шаваркін, старшы навукова супрацоўнік музея Коласа пісьменнік-гумарыст Іван Курбека. Вітаў вучнёўства і ганаровы госць свята доктар тэхнічных навук, малады сын Якуба Коласа Міхась Канстанцінавіч Мішкевіч.

Поруч са знаёмымі майстрамі слова дэкламавалі свае творы і маладыя творцы — пачынаючы паэты з падкаладка № 1. Ана Канановіч кіруе літаратурным аб'яднаннем "Маладзічок", а Віта Курбека, нягледзячы на ​​свой юны ўзрост, мае ўжо ўласную кнігу вершаў і казак "Тонкі голас сінцы". Дзяцкі з уласным маладым імем чыталі любімыя творы Коласа і ўласныя вершы.

Лігнічым завяршэннем святочнай праграмы стала выступленне фальклорнага гурта супрацоўнікаў сталічнага дзіцячага сада № 266 пад кіраўніцтвам Вольгі Бароўскай.

Ганна ЗАЙЦАВА.

Паважаныя чытачы!

Працягваецца падписка на першы нумар выдання на чачэцкім квартал 2001 года.
Падпіска на "Настаўніцкую газету" можна ў любым нашым аддзяленні ці ў агенцтве "Беласюздруку".
Падпісны кошт на квартал для індывідуальных падпісчыкаў на месяц — 950 рублёў, на квартал — 2850 рублёў.
Па ведамаснай падпісцы на месяц — 2800 рублёў, на квартал — 8400 рублёў.

Надрукуем у IV квартале на старонках "Настаўніцкай газеты"

У красавіку — маі 2001 г. у рэспубліцы прайшло арганізаваць Рэспубліканскім інстытутам кантролю ведаў дзяржаўнае тэспіраванне выпускнікоў агульнаадукацыйных школ па Беларусі і рускай мовах, матэматыцы, фізіцы. Многія з амаль 32000 вучняў, якія прынялі ўдзел у тэспіраванні, завялі яго вынікі ў якасці аднаго з выпускных экзаменаў у школах, або ўступных экзаменаў у ВУНУ, ССНУ, ІТБВ.

З мэтай азнаёмлення шырокай грамадскасці з новымі формамі кантролю ведаў, якія праходзяць эксперыментальнае атраванне ў Рэспубліцы Беларусь і Расійскай Федэрацыі, у кастрычніку 2001 года "Настаўніцкая газета" плануе апублікаваць у спецыяльным выпуску варыянты тэставых заданняў, якія прыпаўнуваліся на цэнтралізаваным тэспіраванні 2001 года ў нашай краіне, а таксама варыянты адзінага Дзяржаўнага экзамена па біялогіі, грамадазнаўстве, рускай мове, фізіцы, матэматыцы, хіміі, які праводзіўся ў Расіі.

Прымаем заўвагі на спецыяльны ад арганізацыі і ўстаноў па адрасе: 220054 г. Мінск, вул. Захарова, 42, рэдакцыя "Настаўніцкай газеты". Кошт аднаго экзэмпляра — 320 рублёў. Даведкі па тэлефонах: 2-36-40-63, 2-36-53-22 (таксама факс).

Еўрапейскі год моў

Міністэрства адукацыі, Цэнтр лінгвістычнай адукацыі МДЛУ праводзяць сярод вучняў школ, ліцэяў і гімназій конкурс на лепшае сачыненне на тэму "Замежная мова — мода ці неабходнасць?". Сачыненне можа быць напісана як на замежнай мове, так і на роднай і прад'яўлена ў любой форме: апавяданне, верш і г.д. Аб'ём сачынення не больш як 750 слоў. Лепшыя работы будуць апублікаваны. Пераможцаў чакаюць узнагароды.

Сачыненні прысялаць па адрасе: 220034, г. Мінск, вул. Захарова, 21, МДЛУ (Цэнтр лінгвістычнай адукацыі), тэл. 236-79-53.

Апошні тэрмін падачы работ — 25.09.2001 г.

Уважаемые преподаватели и учащиеся!

Национальный туристический концерн "Белтурист" поздравляет Вас с новым учебным годом и

приглашает в экскурсионные поездки по нашей прекрасной Беларуси!

Минск, пр. Машерова, 19
Наш контактный телефон: 226-99-53, 226-98-40.

Клайшы прыраслі школаю

Школьным будынкам на Клайшы прырасла вёска Клайшы Воранаўскага раёна.

Тут трэсторыя, светла, утульна. У навукацы ўсе атрыбуты, неабходныя для школы сённяшняга дня: спартыўная зала, камп'ютэрны клас, сталюка.

З радасцю, прыўзнятым настроем сюды пторанцы кіруюць амаль 150 дзяцючак і хлопчыкаў — вучні Клайшанскай базавай школы.

Канстанцін СТАНКЕВІЧ. НА ЗДЫМКАХ: новая школа ў Клайшы, урачысты момант — стужку разразаюць старшыня Гродзенскага аблвыканкома У.Я.Саўчанка (у цэнтры) і старшыня Воранаўскага райвыканкома В.І.Сцяпура (злева).

Фота аўтара.

Асоба ў адукацыі

Фрак для Пушкіна, альбо Інтэлігент на вёсцы

Яшчэ ў верасні мінулага года ў Таццяны Міхайлаўны Задора, настаўніцы Светлагорскай сярэдняй школы (руская і беларуская мова і літаратура), разам з настаўніцай рускай мовы Лідзіяй Дзмітрыеўнай Калашай з'явілася задумка паставіць у мясцовым клубе спектакль "Я вас люблю". Напісалі сцэнарый, праводзілі рэпетыцыі з артыстычным актывам паўгода. Дзіма Вастостваў у час рэпетыцыі сказаў разгублена:

— Ды тут жа адна музыка. Нават слоў для ролі мала.
— Мы прапануем вам паставіць незвычайны спектакль пра Пушкіна. Раней мы ладзілі канцэртныя праграмы па прыкметах: "Наступным нумарам будзе..." — засмешыла Таццяна Міхайлаўна. — Тут нічога гэтага няма. Будучы паставіць, пластыка, харэаграфічныя элементы, спеўны хор.

І адносна музычнага афармлення тэ, Дзіма, дарэмна, — заўважыла Лідзія Дзмітрыеўна. — Дарай паглядзіць, хто ў грэчаскай міфалогіі меў дачыненне да музыкі.

— Эўтэрыя лічылася закаханай музычнай мастацтва, — прыпомніў вучань.
— Мелісямента кіравала спевамі, Тэцісхора — харавымі спявамі, Этра — вясельнымі песнямі, — нагадала Таццяна Міхайлаўна.

А Палігімнія — песнямі ў гонар багоў, — узяла другая настаўніца настрой артыстаў.

— З дзевяці муз у грэках да музыкі мелі дачыненне пяць багінь, — удакладніў Сяргей Маркін, — я падлічыў.

— Дык хто ж у нас будзе адказваць за музыку? — спыталася Таццяна Міхайлаўна.

І вучні ў адказ назвалі сваю багіню. Яе.

— Барыся, — сказала Таццяна Міхайлаўна, — такі давер. Згодна.

— У праграму ўключым харавыя танцы, музыку Глінкі, — дадала яна.
— А каб яшчэ скрыпку ці ксілафон, клавэрін, ну, гітару хаця б, — загараўся Аляксей Бушчэвіч.

— Гітара за табой, — сказала Таццяна Міхайлаўна. — Вось эпізод, дзе сям'я пісьніцы клянуцца берасьця сям'яроўства на вякі. Тут без гітары ніяк не пайгра.

на сцене. Літэратура абагулялі гусарскае братства. Памятаеш? Дойга ішла фрак Пушкіна, па ўсёй вёсцы шукалі падсвечнікі. Адзёны, атрыбутыка — усе павінны былі адпавядаць таму часу. У дзень прэм'еры ў зале клуба яблык не было дзе ўстаць. Жыццё пасёлка ўпершыню ўбачылі спектакль, заснаваны на пантаніме, харэаграфіі, пластыцы рухаў. І ўсё ж... Ці змогуць Дзіма Стрельскі, Сяргей Маркін, Дзіма Вастостваў увайсці ў вобраз? — непакоілася настаўніца. Ну, а жанчыны? На сцэну з Пушкіным тавіны з'явіцца цудоўныя каханкі...

Застона адкрылася, і глядач трапіў у кола лірыста-сяброў, Пушкіна.

Спрэчка, песні пад гітару, клятва вернасці... Пазней Антон Дольгавіч напіша пры гэтых вучобіх у ліры: "Семь лет пролетело, но дружба всё та же старых друзей. Все любил, лишьские песни. Все сердцу твердил про Лидию". Гэта яму, Пушкіну, адравава. Першы дзень спектакля памудрава-прычым, размыты, дэкаратыўны. Як ён будзе глядзець за залы? Таццяна Міхайлаўна і Лідзія Дзмітрыеўна вырашылі выкарыстаць кінематаграфічны прым "запавольных здымкаў". Лірысты — у каханні каханні. Вось на сцене павуляецца Анна Керн (Дзіма Явінскі).

А зараз Пушкін (Дзіма Андрэясаў) зробіць запрапанне на танец — і на сцену павуляецца музыка Глінкі "Я встретил вас". Усё ідзе добра. Фалды фрака Пушкіна разлятаюцца ў выкуры вальса. Стыльня, імгненне! Зараз самы кульмінацыйны момант. Уздым рух Керн у свае, Пушкіна прысядае ёй у каханні. На сцене — святло, а ў зале — пемь. Добры зроквы кантраст. Слоў Пушкіна не чуваць. Так задумана рэжысёрам спектакля. Таму глядацтву здаецца, што адбываецца вялікая тайства прысяжы.

Спектакль працягваўся тры гадзіны. Глядачы адзіралі "арыстам" сточы. Гэта быў поспех. Можна, у той дзень і нарадзілася ў Таццяны Міхайлаўны задумка напісаць таксама сцэнарый паводле пушкінскіх вясельных матываў — не сумых, а алімпіцкіх, з пераходам дзеяння ў кантэкст нашых часаў. Да ўдзелу ў спектаклі запрасіла

мужа Ігара, цудоўнага саліста, дацупку Лізу, вучаніцу Светлагорскай сярэдняй школы. Ігрыну ў бал, напоўніўшы душы гледачоў шчырымі словамі, болей расстання з залатою вясенню, якая натхніла Пушкіна на напісанне класічных твораў у Болдзіна. Зноў у зале на працягу трох гадзін стала выключна цышыня...

На перапынках Таццяна Міхайлаўна ў настаўніцкай ме сусусіне. Яна — у класе са сваімі вучнямі. Гэта яе правіла — быць з дзецьмі. Вось пыхенька падавала да сабе Марыя Кітэса.

— Я правяраю твае сачыненне. Памылка стала менш. Больш праціў над сабой, і справа зрушваецца з месца, будзе выйць.

І да Волгі Івановай. Затрымаўся. Присяжыць ля мяне. Я была зачаравана табой на ўчарашнім канцэрце мастацкай самадзейнасці. Ты так прыгожа пела, іграла на баяне. Малайчына.

Дзякуйчына аж засвічалася ад пахвалы, нават тварык загуснава.

А вась з Марынай у Таццяны Міхайлаўны размова — больш працягла.

— Прачытала ў раённай газеце твой артыкул пра падарожжа з бадэкам у лес. Шмат таямніцы адкрыла, — харапа ўсмешкалася класны кіраўнік. — Ты ўмееш бачыць прыгожае вакол сябе. Парэла б табе весті фэналагічныя назіранні. Гэта дапаможа вывучыць сезонныя з'явы ў жыллі раслін.

Праз нейкі час у яе — новая ідэя.

— Не пашкодзіла б правесці, — разважала настаўніца, — псіхалагічны практыкум для бацькоў. Парацім ім склаці асобныя (на сабе) характарыстыкі з 7-8 пунктаў. Якія б вы хацелі бачыць менавіта ў сябе рысы характэру? Альбо па такім узору: "Наколькі я сам пунктуальны ў адносінах з людзьмі, ці з'яўляюцца маставодзіны прыкладам і для сына?" Ці набываю, атрымаўшы зарплату, кнігу ў краме для дачкі? Што перашкаджае сям'і і бачыць час з дачкой на прыродзе? Каб выхаваны дзіця, трэба выпраўдаваць патрэбныя жэсты спачатку ў сабе, — сцвярджае Таццяна Міхайлаўна і дадае: — Яшчэ Эйнштэйн казаў: асоба фарміруецца не на аснове таго, што людзі гавораць, а прыз

працу і актыўнасць. Патрэбен прыклад дарослых, бо дзіця расце на вачах. А сувязь тут дарослых і дзяцей — іпрама, і зваротная. Адым словам, што пасееш, тое і пажнеш.

Канешне, настаўніцу турбуюць дронная паспяховасць, педэгагічныя запалчаны, недахопы ў інтэлектуальным развіцці некаторых вучняў. Таму і імкнецца кіраўнік дыферэнцыяльна падыходзіць да кароткіх паводін падлеткаў. Падыходзіць. Ушчувае. Часта наведвае сем'і, ішквенца пытаннімі арганізацыі здаровага ладу жыллі, побыту вучняў — і заўсёды радуецца поспехам.

...

Інтэлігент на вёсцы... Чалавек, які лбе пра культуру пасялка, нясе людзям ідэю жыццёвасці, пазытуе дабрыню, чупасць, павагу. Гэта і ёсць Таццяна Міхайлаўна. Яна ўсюды паспывае: пабывае на дыскатэцы ў клубе сярод моладзі, з'ездзіць у бальную наведваць хворых настаўніка. І ў бальне, і ў радасці — заўсёды з калектывам. У школе, у пасёлку — яна аўтарытэт вышочны. Вось вясной прыходзіла Таццяна Міхайлаўна курсы перападрыхтоўкі ў Мінску. Два тыдні не было яе ў школе. Сумаваў дзеці, чакалі яе прыезд настаўніцы. А яна, варнуўшыся з курсаў, ужо ўзялася за падрыхтоўку шырокай інфармацыі па рэалізацыі інавацыйных форм і метадаў навучання. На жыццёвай нарадзе настаўніцка-прадметнікаў (аддзел асветы звярнуўся да яе з просьбай выступіць на "інавацыйную" тэму) Таццяна Міхайлаўна дзівалася сваімі думкамі, назіраннямі ў кантэксте сучасных патрабаванняў. Ёй, заўсёды чупай, сціплай, вясёлай, эрудзіраванай, на дзіцяці ў гонар завяршэння мінулага навуцальнага года доўга апідаіравалі бацькі, настаўнікі з нагоды атрымання ўзнагароды аддзела адукацыі. А яе выхаваны, вучні дзевятага класа, засыпалі лобіюмую настаўніцу кветкамі. Спору там у працы, Таццяна Міхайлаўна!

Браішляў ЗУБКОЎСКІ, дырэктар Светлагорскай сярэдняй школы Пушкінскага раёна Мінскай вобласці.

У адным са старых будынкаў у самым цэнтры старажытнага Наваградак вось ужо колькі год змяшчаецца раённы Цэнтр тэхнічнай творчасці дзяцей і падлеткаў. Нагледзячыся на цяжкае фінансавое становішча тут і сёння працуюць шматлікіх гурткоў, якія вельмі падабаюцца юным наваградцам. У іх яны не толькі вучацца працаваць з дрэвам, металам альбо пластыкам, набываюць пэўныя тэхнічныя навыкі, але, удзельнічаючы ў розных спаборніцтвах, спазнаюць азарт барацьбы і асалоду перамогі.

Юрый БОНДАРАЎ.

НА ЗДЫМКАХ: Вова Машчонскі і Жэня Духоўнік займаюцца ў гуртку аўтаматэаіравання толькі два гадзіны, але ўжо робяць самастойна вельмі цікавыя мадэлі; кіраўнік гуртка трасавата мадэлявання Сяргей Грынькоў і старэйшы з ягонаў выхаванцаў Аляксандр Гайдукевіч рыхтуюць да спаборніцтваў новыя мадэлі; Паша Ядуч пад кіраўніцтвам Галіны Аляксандраўны Бесарабасвайвае ў гуртку інфарматыкі камп'ютэрную мову Бэйсік.

Фота аўтара.

Суб'ектыў Ода троечніку

Трэба прызнаць, што лены за ўсіх у жыцці ўладкоўваюцца троечнікі, а зусім не выдатнікі.

Ох, ужо гэтыя зубрылы!

Вось яна ідзе па калідоры. Сціплай спаднічка, на галаве белы баянкі. Да гурду прыціснуўшы падручнік. Яго гурду ўзятыя носікі гавораць усяму свету, што яна выдатніца.

У дзенькі вы не знойдзеце ніводнай заўвагі. Яна заўсёды прыходзіць у клас за трыццаць хвілін да пачатку заняткаў. Ведае імя па бацьку ўсіх настаўнікаў. "Мар'я Самануна, добры дзень!" "Добры дзень, Надзея!" "Мар'я Самануна, я ўчора вырашыла самастойна вывучыць наступны параграф... Праду, вост тут я крыху не разбіралася. Вы мне не дапаможаце?" — "Ну, вядома, дапамагу".

Названа, ёсць у школах сапраўдныя выдатнікі, але... Можнае спрачацца, а я пераканана, што прыгатаваў на востмездзе ўсе гэтыя "разумнікі" і "разумніцы" ўсяго толькі выдатныя асобы. Яны сядзяць на ўроках з разумным выгладам, гатовыя ў патрэбны момант кінуць галаву на настаўніка або працягваць бяздумна зачынуць фразу.

Іншая справа — сярэднякі...

Надзейны і адданы сябар

Не трэба шархацца ад хлопца, калі вы раітама даведзіліся, што ён троечнік. Магчыма, гэта самая неардынарная асоба, з якой вам калі-небудзь даведзілася сустрэцца. Магчыма, свой тэракс ён атрымаў тады, што не пажадаў слова ў класае вучыцца настаўніцкай асабістай, спрабаву сачыцца свае. А на ўроку літаратуры замест сачынення па творы Некрасава пісаў палыянны прызнанні дзяўчыне з суседняй парты.

Павярне на слова, ніхто не ўмее так, як троечнік, хваць ішпаргалкі ад настаўнікаў, ніхто не ўмее ў трох-чатырох фразах "заканспікаваць" цэлы параграф з падручніка па фізіцы. Ну, а калі вам удацца спадбараваць з ім — будзеце ўпэўнены: вы набылі самую адданую і надзейную сябра. Ніхкія пагарзы з боку настаўнікаў або бацькоў не прымусяць яго называць саўзалежнай школьнай свавольствай.

Адзіны яго недахоп — лянота, але і яе можна пераадолець, калі пастарацца знайсці да хлопца падыход.

Тройка ў шкату — нервы ў парадку

Заўважаль, больш за ўсё дрыжаць перад экзаменамі выдатнікі і харашысты, а зусім не троечнікі. Здавалася б, чаго бацца тым, хто добра вучыцца? Міркуючы па аглядку ў журнале, які прадмет ведаюць. Але... яны калогія, бацца "страшны дзвер" у "любимага педагога". Для іх адназначна не вынік ацэнкі іх ведаў, а, кучэй, тэст на "кредыт даверу" у настаўніка.

Троечнікі спакойна спяць перад экзаменамі і маюць права атрымаць менавіта тую адзнаку, якую заслужылі. І пры гэтым часта бывае так, што іх адзнака аказваецца павышанай, а тагоўняе — ішквенцай, чым зачынуць адзнаку іх не ўпэўненых у сабе аднакласнікаў.

Не шанце ў вучобе — шанце ў...

І, нарэшце, галоўнае. Чаму троечнікам шанце? А ўсё вельмі проста. Таму, што яны ніколі не губляюцца ў здавалася б, самай безвыходнай сітуацыі. Яны так прывыклі. Таму што яны, як правіла, заўсёды знаходзяць неардынарнае рашэнне — "не па падручніку". Яны ўраўнаважаны. Яны ведаюць, у які момант — вынік уласнай працы, і таму яны спадзяюцца толькі на свае ўласныя сілы.

А цяпер пытанне: хіба не ўсяго гэтага патрабуе ад нас даросляе жывец?

Дар'я САЛДАТАВА, на жаль, выдатніца.

Вышэйшая школа

Галоўны козыр Полацкага ўніверсітэта

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Акрамя гэтага, у нашай магістратуры праходзяць навучанне работнікі прадпрыемстваў (і тут мы ці не адзіныя ў Беларусі). Гэта, як правіла, людзі вядомыя на прадпрыемствах, і магістарскі дыплом як пацверджанне далатковай адукацыі дапамагае ім рабіць кар'еру. Але гэта пакуль не масавыя з'явы.

— Дзе ўніверсітэт шукае сваіх абітурыентаў?

— Пераважна гэта моладзь з Віцебскай вобласці, прыкладна палова — з Полацкага і Наваполацкага рэгіёнаў. Але ў апошнія гады да нас ідуць людзі з усіх абласцей краіны. Так, Гомельскую вобласць у вялікай колькасці прадстаўляе Мазырскі рэгіён, дзе развіта нафтапрапрацуючая прамысловасць. Мы супрацоўнічаем з магілёўскіх тэхнікумамі. Ёсць у нас абітурыенты з Мінскай, Брэскай, Гродзенскай абласцей, а таксама з Расіі і краін Прыбалтыкі.

Конкурс у нас амаль тры чалавекі на месца. А абітурыента мы шукаем такога, каб ён быў падрыхтаваным, творчым і мэтанакіраваным.

У Наваполацку ёсць ліцэй пры ўніверсітэце, дзе мы рыхтуем сабе паліўненне. Там працуюць нашы выкладчыкі і прафесары. Мы прадставілі

ліцэістам свае кабінеты і лабараторыі. Нядаўна была атэстацыя ліцэя, якая паказала вельмі добрыя вынікі. Мы б хацелі, каб ён увайшоў у склад універсітэта.

А наогул, плануюцца стварыць у нашым рэгіёне ўніверсітэцкі комплекс, калі пад юрысдыкцыю ўніверсітэта будуць перададзены сярэднія спецыяльныя навуцальныя ўстановы, з якімі ў нас супадзеюць накірункі падрыхтоўкі і ў сярэдняй спецыяльнай адукацыі. Была б магчымай ратацыя студэнтаў — лепшыя навуцныя ССНУ маглі б без экзаменаў працягваць навучанне на вышэйшым узроўні, а студэнты, якія не спраўляюцца з універсітэцкай праграмай, заканчвалі б навучанне на базе сярэдняй спецыяльнай навуцальнай установы.

У нашым горадзе цяпер створана спецыяльная рабочая група, якая вывучае гэта пытанне. І я думаю, што ў самы бліжэйшы час мы ўнясем сур'ёзныя прапановы ў Міністэрства адукацыі па стварэнні такога ўніверсітэцкага комплексу.

— Якія асноўныя рысы рэформы вышэйшай школы?

— Ну, па-першае, вышэйшая адукацыя становіцца масавай. Яна набывае ўніверсі-

тэцкі воблік — ВНУ становіцца буйнейшымі і больш разнастайнымі па профілі. Гэта дазваляе ўзмацняць спецыяльнасці і забяспечыць кадрамі рэгіён.

Калі гаварыць пра будучую рэформу, то патрэбна развіваць крытэрыяны адукацыі. Будзеце ўжо не можа вытрымаць адукацыю, якая становіцца ўсё даражэйшай (не можа быць адначасова і якасна, і танна). Крытэрыяны адукацыі дапаможа б і насельніцтва, і перш за ўсё ВНУ, які змаглі б развіваць матэрыяльную базу і ўмацоўваць кадравы патэнцыял.

Трэба, каб выкладчыкі ВНУ занялі тое месца ў грамадстве, якое мелі раней, калі прафесар меў заробак на ўзроўні сакратара абкома партыі. Цяпер мы першым тут нядаўчу, бо не ўсе лепшыя студэнты ідуць у навуку, а ўжо падрыхтаваныя моцныя кандыдаты і дактары навуц кірэдка ідуць у іншыя сферы дзейнасці. Гэта праблема павінна быць вырашана рэформай.

— Як развіваецца ўніверсітэт з пункту гледжання ўмацавання матэрыяльнай базы?

— Даволі інтэнсіўна. У апошнія гады мы пабудавалі корпус радыётэхнічнага факультэта, спартыўны корпус і інтэрнат на 500 месцаў. Цяпер будзем ставіць. Падчас

нядаўняга візіту ва ўніверсітэт Прэзідэнт краіны А.Р. Лукашэнка надаў асабістую ўвагу гэтай аб'екту і даў даручэнне як ураду, так і мясцоваму ўладзе паскорыць завяршэнне будаўніцтва студэнцкай сталовай і Інтэрнэт-цэнтра. Акрамя таго, у Полацку ёсць гістарычны будынак, дзе некалі размяшчалася Полацкая езуіцкая акадэмія, адкрытая ў 1812 годзе. Яна мела правы ўніверсітэта — і гэта першая вышэйшая навуцальная ўстанова на тэрыторыі сучаснай Беларусі. Цяпер у гістарычным будынку месціцца ваяенны шпіталь. Мы ж лічым, што для шпіталь можна змясціць іншую плошчу, а гістарычны будынак трэба рэстаўраваць і перадаць гуманітарнаму факультэту Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта. Гэтага праранова абодвух урадам, і існуе адпаведная праграма.

— Эрнст Міхайлавіч, які маглі б быць візітыўка Полацкага дзяржаўнага ўніверсітэта?

— Галоўнае ў нашым ўніверсітэце — гэта яго шматпрофільнасць, вялікі аб'ём навукі і пастаяннае развіццё. Мы імкнемся хутка рэагаваць на ўсе запатрэбаваныя і асобныя галіны прамысловасці — не толькі на сённяшнія запатрэбаваныя, але і на заўтрашнія.

Гутарыла Галіна СІДАРОВІЧ.

Рэкаментацыі маладому класнаму кіраўніку

1. Уважліва азнаёмцеся з асабовымі справамі вучняў. З іх вы атрымаеце неабходныя звесткі пра паспяховасць, стан здароўя, склад сям'і і месца працы бацькоў, адмы і тэлефоны (хатнія і службовыя).

Атрыманая інфармацыя даць вам магчымасць заважна пазнаёміцца з рэжымі і іх бацькамі, даведацца аб праблемах самі, аб здароўі, бытавых умовах, паспяховасці вучняў і спланавань асноўныя напрамкі далейшай працы.

2. Пагутарыце з папярэднім класным кіраўніком і настаўнікамі-прадметнікамі з мэтай вывучэння гісторыі фарміравання гэтага калектыву, яго развіцця і міжасобных адносін.

фармацыю пра дзяцей, успрымаючы яе не як аб'ект, а як прадметны педагог і выхавальнік, які можа падпісаць да кожнага індывідуальна і аказаць неабходную дапамогу.

3. Заваць на выхавачыя работы і сацыяльны педагог дапамогуць вам склаці перспектывны план дзейнасці з калектывам і на месцы індывідуальную работу з вучнямі. Ваша пэснае супрацоўніцтва і саапрацоўка з адміністрацыяй, педагогамі і выхавальнікамі будзе залогам паспяховай працы з класам.

4. Пра азнаёмленні з медыцынскімі карткамі вучняў пагутарыце з медсястрой для выяўлення ішоансаў дэятэазаў і інаваліднасці вучняў, калі такіх ёсць. Гэта неабходна для стварэння

спрыяльных умоў для такіх вучняў.

5. Уважліва вучычыце дакументацыю навуцальнай установы і азнаёмцеся з колам сваёй абавязкаў. Веданне службовых абавязкаў, традыцый і правілаў калектыву, у якім вы будзеце працаваць, зробіць вас адначасова стараным і незалежным работнікам.

6. Атрымаўшы кансультацыю ў школьнага псіхолога, Гэтае сустрача дапаможа даведацца пра асаблівасці ўзросту вашых падлеткаў, а таксама правільна спланавань мерапрыемстваў ў адпаведнасці з іптарасамі дзяцей.

Узмацняючы з псіхологам пра ўсіх праблемах і пытаннях дапаможа пазбегнуць сур'ёзных памылак.

Таццяна ДАКУШАЕВА, педагог, Ірына ДАВЫДАВА, псіхолог.

Чытач піша ў газету

Дзе альтэрнатыўныя падручнікі?

Прашу дазволу надрукаваць у вашай газеце свае думкі і пажаданні, якія выклікала ў мяне адна цудоўная кніга, выпушчаная выдавецтвам "Беларусь" і адравава навука педагогам. Гэта — "Зямля і блакітныя вачыма". Разалі Аляксандравіч і Таццяна Нескаромная, якім вялікі дзякуй за гэтую працу. На жаль, яна рэкамандавана як дапаможнік для педагогаў дашкольных устаноў. Чаму на жаль? Таму што гэтая кніга разлічана перш за ўсё на школьных пачатковых класаў і можа цалкам змяніць падручнік "Мая Радзіма" — Беларусі" для 4 класа, бо мае багаты ілюстрацыйны і інфармацыйны матэрыял, які дапамагае вывучаць гісторыю Беларусі. Дапамагае, а не адбівае ахвоту ў дзяцей.

Наколькі я выкладчык гісторыі ў сярэдняй школе, дык магу адзначыць, што дзецім такога ўзросту (4 — 5 клас) патрэбны даступныя матэрыялы, каб яны з задавальненнем працавалі з падручнікам. Гэта албудацця талы,

калі іх уразіць і малюнка, і змест. Такім падыходам пэўнаста адпавядае гэты дапаможнік. Акрамя таго, ён выклікае і патрыятычныя пачуцці, жадаючы рышавальна на роднай мове.

Вялікае здзіўленне выклікае тыраж гэтай кнігі — 7 тысяч экзэмпляраў. Напрыклад, наша школа, якая налічвае больш за 2 тысячы вучняў, атрымала 10 (дзесці) экзэмпляраў. На мой погляд, гэтая кніга павінна быць у кожнага вучня пачатковых класаў, каб гісторыя Беларусі не ўжывалася нейкім лішнім прадметам. Лічу, трэба было б надрукаваць гэты дапаможнік большым тыражом, памесціць яго памеры, каб ён месціўся ў школьных ранец, звярнуць увагу настаўнікаў.

Гэты дапаможнік бэ прыклад таго, што нам неабходны альтэрнатыўныя падручнікі, якія можа было б набыць у свабодным гандлі. Чаму б нам не запічыць вопыт расійскіх калег, які ўжо даўно карыстаюцца аль-

тэрнатыўнымі падручнікамі? Думаю, многія настаўнікі-гісторыкі пагодзяцца са мною ў тым, што ў самай большай знявазе ў школе застаецца гісторыя Беларусі. І толькі дзякуючы намаганням настаўнікаў яшчэ не ўсе вучні занеслі яе ў спіс непатрэбных навуц.

Даўно наспела неабходнасць стварыць метадычны калектыв, які б сааціль за патрабаваннямі грамадства і школы і прафесійна іх задавальняў. І мы дакаемася часу, калі будзем рэкамандваць бацькам купіць той ці іншы дапаможнік, а не апускаць сорама на вочы, калі не можам забяспечыць дзяцей усімі падручнікамі.

Давайце ж будзем разам абуджыць тых, ад каго залежыць наша адукацыя! Гісторыя не даруе памылкі! Яна ўжо мае патрэбу ў абароне!

З повагай Галіна СЕЎРУК, настаўніца гісторыі сярэдняй школы № 3 Салігорска.

Патрабуе вырашэння

Ці дачакаемся аўтобуса?

Добры дзень, паважаныя рэдактары! Звяртаецца да Вас Марыя Мікалаўна Жаўлакова

Выставы

Глабалізацыя па-мастацку

4 верасня ў мінскім Палацы мастацтваў адкрылася выстава жывапісу і графікі "Майстар", у якой прымаюць удзел мастакі з Беларусі, Расіі, Літвы, Польшчы і ЗША.

Міжнародная выстава жывапісу і графікі "Майстар" праходзіць у рамках святкавання 80-годдзя з дня заснавання Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. І гэты факт можна па-рознаму інтэрпрэтаваць у самых розных аспектах: гістарычным, культурна-адукацыйным, міжнародным і нават камерцыйным: універсітэт — як гістарычна ўстойлівы культурна-адукацыйны асяродак краіны; універсітэт — як найбольш разнапланавы і шчыльны культурны праект; універсітэт — як спажывальнік, а не вытворца культуры ў сучасным свеце; універсітэт — як спажывальнік, а не вытворца культуры ў сучасным свеце; універсітэт — як спажывальнік, а не вытворца культуры ў сучасным свеце.

Арганізатар выставы "Майстар" — аднайменнае міжнароднае грамадскае аб'яднанне мастакоў і мастацтвазнаўцаў, у прыватнасці ягоны прэзідэнт Сяргей Крышталюк і сакратар Аля Нароўская. Істотную дапамогу "Майстру" ў наладжванні выставы, апроч БДУ, аказалі Акадэмія Злучаных Штатаў Амерыкі, Мінскі міжнародны адукацыйны цэнтр, ААА "Фелікс", СІІ "SEN", Цэнтр італьянскай моўлі "Аладин", салон моды "GAL'S" і шэраг іншых арганізацый, устаноў і фірм.

Такая магутная падтрымка праекта з боку спонсараў падцвердзіла, што патрабуе ад мяне мой час, якую ідэю, пластыку, форму?

Наша яркая індывідуальнасць, самабытнасць, прадвызначаны нашымі папярэднікамі, як і яны, мы адлюстроўваем у сваёй творчасці адну з граней велічэскага свету. Сёння міжнароднае аб'яднанне "Майстар" сабрала мастакоў з розных краін. Творы іх сведчаць аб самабытнасці, індывідуальнасці, аб вышэйшай любові да Мастацтва. Але ў той жа час ёсць нешта глабальнае і значнае, што аб'ядноўвае нас — гэта адзінаства разнастайнасці, гэта пераснасенне ідэі Валікі Майстроў.

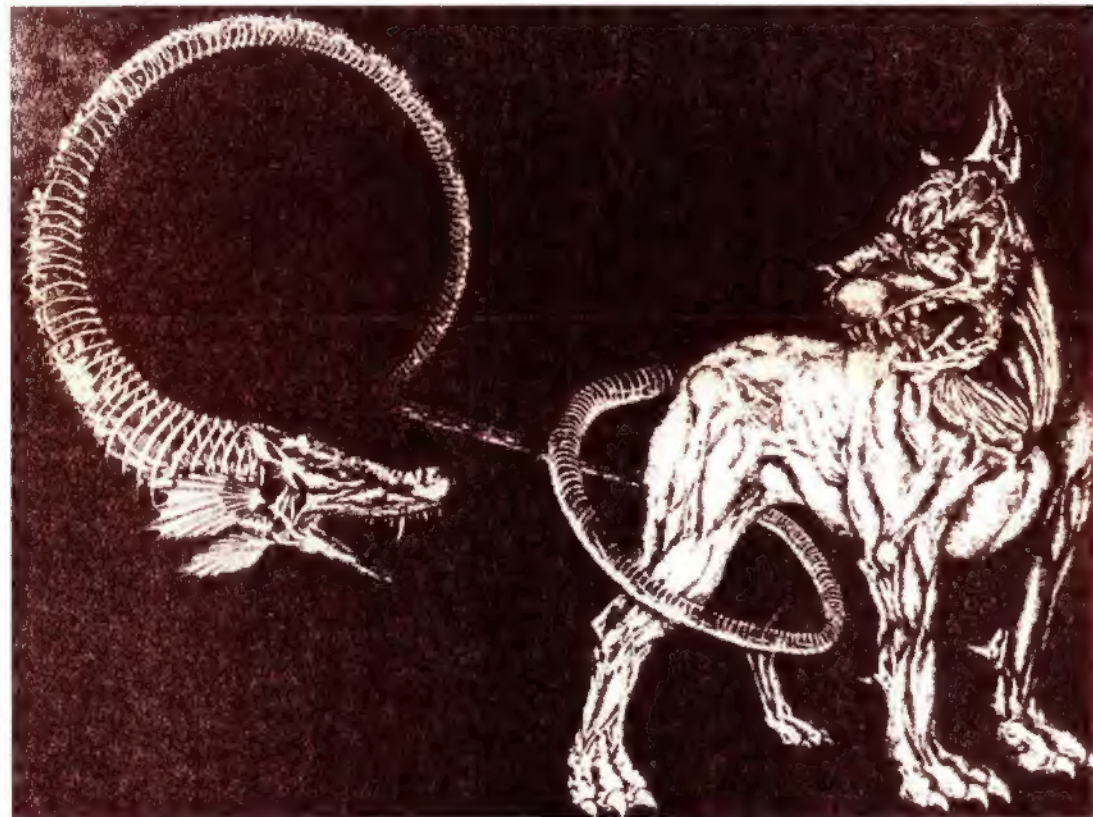
А віцэ-прэзідэнт Мікалай Паранюк дадае:

"Мастацтва сабрало міжнароднага творчага аб'яднання "Майстар" можна смела аднесці да сфер класічных узораў авангарднай культуры. Мастакоў гэтага накірунку мала задавальняе імітацыя рэальнага свету, больш за тое, і ступень імітацыі ўжо амаль вычарпала сябе.

Іх эстэтычныя кроды — трымацца сваёй уласнай мадэлі свету, дзе знікаюць межы супрацьстаяння рэальнасці і вымыслу. У падобных творах мы назіраем своеасабытны метамарфозы, нараджэння з неабсяжнага акіяна міфаў, сімвалаў, легенд... Мастакі аб'яднання "Майстар" узабагачаюць выяўленчыя сродкі постмодэрнізму ўласным бачаннем свету."

Што ж, магчыма, крыху і нясцігла (так — пра саміх сябе), але, як сведчыць выстава "Майстар", — зусім прайздзя. У ёй удзельнічае 21 мастак з Беларусі, Расіі, Літвы, Польшчы і ЗША. І хоць ці не ў кожнага з іх за пяцімільна ўжо не адна персанальная выстава ў самых розных краінах свету, шмат якіх з іхнаў, прадстаўленых сёння ў Палацы мастацтваў, несумнінна, стануць сапраўдным адкрыццём для аматараў авангарднага мастацтва.

Падчас цырымоніі адкрыцця выставы амбасадар Злучаных Штатаў Амерыкі ў Беларусі Майкл Козак адзначыў, што для

Цікава ведаць

Машына праектуе машыну. Трыумф або пачатак канца?

Двае амерыканскіх даследчыкаў з Масачусетскага тэхналагічнага інстытута Ход Лінсан і Джордан Полак стварылі першую ў свеце робат-аўтаматызаваную камп'ютарную сістэму, здольную распрацаваць элементынае робата.

Усё, што патрабуецца ад чалавека, — паставіць канкрэтную задачу. Пакуль што яна была надзвычай проста: стварыць канструкцыю, здольную перамяшчацца ў гарызантальнай плоскасці. Зразумела, у задачу камп'ютэра ўваходзіла не толькі канструктыўнае, але і неперасадна вытворнае, дэталістнае машыны. З чым ён выдатна і справіўся. Спачатку па спецыяльна распрацаванай тэхналогіі былі створаны тысячы розных варыянтаў рухомага канструкцыі, пасля чаго камп'ютэр выбіраў аptyмальны варыянт і адпраўляў адпаведную схему на прыставак, якое і скампанавала элементынае машыны, які можа перамяшчацца. Знешняе маленцкае пластыкавае робата нагадвае пацаліна, застаецца толькі ўстаўіць матарыч. Аднак на самай справе значнае гэтага дасягненне складае пераважнае. Упершыню чалавек удалося навуцтва машыну вырабляць другую машыну без прамога ўмяшальніцтва з боку.

У якасці бліжэйшых перспектываў гэтага дасягнення, па словах Ходы Лінсана, — "узнікненне новай індустрыі, у якой аўтаматычна, без інтэрвену і дарагога абсталявання, будуць праектавацца і вырабляцца простыя робаты для выканання гэтых віду работ, такіх, як мыццё падлогі або зборка аўтамабіляў". Аднак гэта — толькі пачатак. Ужо стаў рэальнасцю першы ў свеце чэмпіянат па футболе паміж камандамі робатаў. У хуткім жа часе яны навуцтва не толькі выкарыстоўваць іштэлект для гульні ў футбол (у шахматы чалавек ужо абіграў), але і вырабляць сабе падобных. Паўстае пытанне: што спыніць машыны, скажам, гадоў праз сто ад таго, каб адлучыць сабе самадэстапковыя і налісці на людзей? Як бы фактычна гэта цыпер не гучала, усё можа ісці менавіта да гэтага... Вы так не лічыце?

У паход за пазазямным розумам

Адрозны тры праграмы пошуку пазазямных павілізанняў выдатна расцягваюць у ЗША. Відэа, стабільнае ад радыёспаслужвання Сусвету, астраномы звярнуліся да оптыкі, называючы гэты комплекс аптычным.

ЗАСНАВАЛЬНИК —
МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ
РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

Рэгістрацыйны нумар 197.

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.
Тэлефоны: прыватны рэдакцыя — 36-91-42; намеснік галоўнага рэдактара — 36-40-63; бухгалтэры — 36-53-22; рэдакцыя — 36-40-63; аддзел: школа — 36-43-62; праблем выхавання, навуку — 36-43-71, 36-90-63; інфармацыя — 36-41-55; ВНУ і тэхнікум — 36-44-25; прафтехадукацыя, пісьмаў і сацыяльных праблем — 36-44-25; культуры — 36-41-55.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паводляюцца сваёй прозвішча, понасна імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (понам пашпарта, дату выдання, калі выданы пашпарт), асобнае месца работы, зартны адрас, навуку адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.

Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і матэрыялы не рэзюмуюцца і не вяртаюцца.

трох амерыканскіх мастакоў — Крыстафера Навіцкага, Джэйсана Урбана і Натана Хэніяна — гэта вялікі гонар — выставіцца разам з таленавітымі беларускімі творцамі. Пражэкт БДУ Алег Яноўскі сказаў, што карціны, прадстаўленыя на выставе, нібыта кульды запрашаюць гледача — за межы фізічнай плошчы саміх палотнаў, за межы той галерэі, дзе яны вывешаны, за межы адной канкрэтнай ўзятай краіны, уоршце, нязат за межы самой свядомасці, туды, дзе ўладарыць адно неймаўнае чалавечыя фантазія і творчы Дух...

Дзіўна, але падчас адкрыцця выставы я гэта і не пачуў з вуснаў выступоўцаў слова "глабалізацыя". Дзіўна, бо акурат так, мне здаецца, і магчыма было б вызначыць філасофію выставы ў цэлым

— глабалізацыя па-мастацку... І некай міжволі ўспомніліся словы аднаго з "праслухальных" знаёмых літаратараў адносна таго, што абавязаны ведаць у сучасным свеце творчы чалавек: ён мусіць ведаць англійскую мову, павінен мець выхад у Інтэрнет і рыхтавацца да глабалізацыі. Гэта — непазбежнасць.

Мікола ЧЭМЕР.
НА ЗДЫМКАХ: падчас адкрыцця выставы выступае пражэкт БДУ Алег Яноўскі; "Ну, гэта сапраўды мастацтва XXI стагоддзя" (з эмоцыяй гледачоў); "Рэбры выку" польскага графіка Пішмыслава Тышкевіча; "Анёл Любоўі" літоўскага мастака Марыуса Пекураса.

Фота Юрыя БОНДАВА.

група даследчыкаў працуе ў Нацыянальным інстытуце тэхналогіі жыццёлагадоўлі, каб высветліць, ці небяспечная гэтая задума.

Ноч адкрытых дзвярэй

Ва ўсім свеце наведванне буйных музеяў, галерэй, выстаў каштуе немалых грошай. Таму перадыдзячы тым ладзіць дні адкрытых дзвярэй, гэта значыць бясплатнага наведвання асяродка культуры. А вось наладзіць у Берліне правалі ўпершыню ў гісторыі ноч адкрытых дзвярэй. Улады горада аб'явілі напярэдадні надзеі свабодны ўваход у 50 буйнейшых музеяў менавіта ўначы час. І людзі адгукнуліся! Усю ноч ішлі экскурсіі, лекцыі, канцэртныя праграмы. Сорак тысяч чалавек пачыталі лепшыя наведальнікі такога культурнага мерапрыемства, чым стаць. Асабліва цікавае яны правялі да Музея Старажытнага Егіпта, Музея крміналістыкі, Цэнтра сусветных культур, Батанічнага саду. Усю ноч па Берліне курсіравалі аўтобусы, якія развозілі на дамах удзельнікоў гэтай ночы музеяў. Гарадскія ўлады маюць намер зрабіць падобныя начныя мерапрыемствы пастаяннымі — пра кожнае загідаць паведамліць прэса.

Як змагацца з медузамі

Ужо каля гатнаціадзі гадоў Чорнае мора перціць ад нябачанага разнастайнага медуз. Цыпер іх агульную біямасу ацэньваюць у 700 мільянаў тон, што практычна ўдвая больш за сумарную вагу ўсяго чалавечства.

Амерыканскія акіянолагі прапаноўваюць пасля іць у Чорным моры адзінвід рыб, які водзіцца іх берагоў ЗША і харчуецца медузамі. Такая рыба можа з'есці за суткі масу медуз, якая ў 24 разы перавышае ўласную вагу рыбы. Але скептыкі хваляюцца, што ўсваленне новага віду рыб пашкодзіць эканістэме мора.

Антыбіётыкі з балота

Хронікі іспанскіх і англійскіх мараплаўцаў XVI стагоддзя паведамаюць, што, выпраўляючыся ў доўгія падарожжы, маракі запасаюцца пінной вадой, узятай з балота, а не з ракі. Англійскія вучоныя вырашылі правярць гэтыя звесткі. Аказалася, што вада некаторых балот утрымлівае антыбіётыкі, якія стрымліваюць развіццё мікрабаў і мікраводарасцей, што псуе смак пінной вады.

(Падрыхтавана на матэрыялах замежнага друку).

Новыя кнігі

Сёння, на мяжы стагоддзяў і тысячгоддзяў, высокаадукаваны і культурны чалавек здольны лепш чым калі вырашаць складаныя праблемы сацыяльна-эканамічнага і духоўнага жыцця грамадства. У падрыхтоўцы і выхаванні такога чалавек а вялі-

пліне ахопліваюць перыяд ад першабытнага грамадства да кінца XX стагоддзя, а ў геаграфічным асяродку — амаль усе кантыненты і буйныя рэгіёны планеты. Спецыяльны раздзел прысвечаны аналізу гісторыка-культурнага развіцця першых цывілізацый свету (Месапатамія, Егіпет, Індыя, Кітай), выяўленню спецыфікі сусветнай культуры ў перыяды антычнасці і сярэднявечча, новага і найноўшага часу (Старажытная Грэцыя, Старажытны Рым, Японія, Візантыя, дакладнавава Амерыка, Заходняя Еўропа, Злучаныя Штаты Амерыкі).

У адпаведнасці з праблемамі-тэматычным прыняццям высландна матэрыялу ў кожным раздзеле асвятляюцца пытанні развіцця выяўленчага мастацтва, архітэктуры, літаратуры, тэатра, навукі і адукацыі, пазнаваюцца адметныя рысы рэлігіі і міфалогіі, філасофіі і права, побыту і мораву людзей. Выданне багата ілюстравана каларовымі рэпрадукцыямі мастацкіх твораў, партрэтамі выдат-

Дапаможнік па сусветнай культуры

кае значэнне мае творчае засваенне багатай гісторыка-культурнай спадчыны, направаванай чалавечствам за многія тысячы гадоў развіцця. Будучы спецыяліст павінен добра арыентавацца ў пытаннях становлення і працягнення сусветнага культурнага працэсу, разумець узаемазвязь і ўзаемаўплыву розных сфер культуры ў пэўны гістарычны перыяд, мець цвёрдую паводу да іштэтычных культур, традыцый розных народаў свету.

Гэтыя праблемы знайшлі сваё адлюстраванне ў кнізе кандыдата гістарычных навук, выдучага навуковага супрацоўніка Нацыянальнага навукова-асветнага цэнтра імя Ф. Скарыны Эдуарда Дубянецкага "Сусветная культура: Ад старажытнасці да нашых дзён. Папулярны энцыклапедычны даведнік". (Мн.: Беларуская энцыклапедыя, 2001. — 240 с.: іл.).

У даведніку раскрытае гісторыю сусветнай культуры, дасягчы характарыстыка асаблівасці яе развіцця на розных этапах і ў розных рэгіёнах свету. Яе матэрыялы ў храналгічным

ных дзеячў сусветнай культуры, выявамі міфалогічных персанажаў, архітэктурных помнікаў, узораў адзення і інш.

Пры падрыхтоўцы кнігі быў выкарыстаны вопыт высландна аўтарам курса "Гісторыя сусветнай культуры" на факультэце народнай культуры Беларускага дзяржаўнага педагагічнага ўніверсітэта імя М. Танка. Гэта выданне стане карысным дапаможнікам па сусветнай культуры для выкладчыкаў і навукоўцаў школ, каледжаў, берадніх спецыяльных і вышэйшых навуковых устаноў пры вывучэнні курсу па гісторыі сусветнай культуры, сусветнай мастацкай культуры, культуралогіі і інш., а таксама для ўсіх, хто цікавіцца пытаннімі сусветнага культурна-гістарычнага працэсу.

Даведнік, тыраж якога складае 3 тыс. экз., можна набыць у кніжным магазіне "Энцыклапедыя" (Акадэмічная, 15а), дзе ён прадаецца па сабекошце, і ў іншых кнігарнях. Катктапыя тэлефоны выдавецтва БелЭН: 284-25-48; факс 284-10-96.

Станіслаў ПАЛЕСКІ.

"Асветнікі зямлі Беларускай"

У кнізе "Асветнікі зямлі Беларускай. Энцыклапедычны даведнік" (Мн.: Беларуская энцыклапедыя, 2001, 496 с.: іл.) сабраны праеас сузор'е прадстаўнікоў філасофскай і грамадска-палітычнай думкі Беларусі ад X да пачатку XX стагоддзя. Гэта — своеасабытны экскурс у складаную гісторыю фарміравання беларускай нацыі, яе культуры і дзяржаўнасці, выкладзены ў біяграфіях яе выдатных прадстаўнікоў. Тут змяшчаны жаццёпис дзяржаўных і рэлігійных дзеячў, філасофаў і педагогаў, вучоных розных галін навукі, выдатноў, музыкантаў, мастакоў, крэатыўнаў, удзельнікоў нацыянальна-вызваленчага і рэвалюцыйнага руху — усё, што сцвярджаў аўтарытэцкія і яе народа, рабіў свой вялікі ўклад у развіццё нацыянальнай і сусветнай культуры, ствараў пдымур дзяржаўнасці і незалежнасці Беларусі. Сярод іх Ефрасіня Палюцкая і Кірыла Тураўскі, Сымон Будны, Мікола Гусоўскі і Васіль Ціпінскі, Леў Сапета і Яўляла, Пётр Містапаец і Францішак Скарына, Георгій Кініскі і Іасафат Куніцкі, Тадэвуш Касцюшка і Кастусь Каліноўскі, Францішак Багуш-віч, Ігнат Канюшскі, Мітрафан Доўнар-Запольскі і шмат іншых.

Падставіць для ўключэння пэўнага дзеяча ў гэты выданне з'яўляўся факт яго нараджэння

на этнічнай тэрыторыі краіны, незалежна ад таго, дзе адыбывалася яго становленне як асобы, дзе праходзіла яго дзейнасць, якому народу ці краіне пайшлі па карысці яго думкі і справы. У роўнай ступені гэта адносіцца і да тых дзеячў, якія хоць і не былі ўрадзенымі Беларусі, але значную частку свайго жыцця правялі менавіта на яе зямлі, плённа развівалі яе навуку, культуру, неслі асвету яе народу і праз гэта заслужылі яе ўдзячнасць, набылі сабе вядомасць. Апрача апісання жыццявага і творчага шляху, у артыкулах аталізуюцца светапогляд, пэўнай асобы, называюцца асноўныя друкаваныя і рукапісныя працы, жывапісныя палотны, адкрыцці і вынаходніцтвы.

Першая спроба пазнаёміць грамадскасць краіны з гісторыяй філасофскай і грамадска-палітычнай думкі на Беларусі ў біяграфіях яе прадстаўнікоў была зроблена выданнем некалькіх гадоў назад у зборніку "Мыслі і дзеянні асветнікі Беларусі" (Мн., 1995). Чытач станоўча ўспрыняў кнігу, яна неўзабаве разышлася і стала рарытэтам. У выніку насупелай неабходнасці яе перавыдання. Супрацоўнікі выдавецтва "Беларуская энцыклапедыя" за аснову гэтай перапрацаванай кнігі ўзялі асветніцкі даведнік "Беларуская энцыклапедыя" (Акадэмічная, 15а) і іншыя кнігары. Катктапыя тэлефоны выдавецтва БелЭН: 284-25-48, факс 284-10-96.

Выданне разлічана на навукоўцаў, студэнтаў, а таксама ўсіх, хто цікавіцца пытаннямі гісторыі, філасофіі, развіцця грамадскай думкі і асветы на Беларусі. Тыраж кнігі 3 тыс. экз. Яе можна набыць у кніжным магазіне "Энцыклапедыя" (Акадэмічная, 15а) і ў іншых кнігарнях. Катктапыя тэлефоны выдавецтва БелЭН: 284-25-48, факс 284-10-96.

Станіслаў ПАЛЕСКІ.

Галоўны рэдактар Аляксандр Гайдук

Рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва "Беларуская Дом друку", 220041, Мінск, праспект Ф. Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фарма А2. Ілустрацыя 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Замова №5518
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 12.9.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 тэасоніаў.